

۱۲۲۶ پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ

سرشناسه :	شیرین کار موحد، محمد، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور :	جهاد با اهل قبله، از منظر فقه اسلامی / محمد شیرین کار موحد.
مشخصات نشر :	قم : مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری :	۱۹۲ ص:؛ ۲۱×۱۴ س.م.
شابک :	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۱۴۱-۵
وضعیت فهرست نویسی :	فیبا
یادداشت :	کتابنامه: ص. ۱۸۱.
موضوع :	جهاد: Jihad
موضوع :	جهاد (فقه): (Jihad Islamic law)
موضوع :	جهاد در قرآن: Jihad in the Qur'an
موضوع :	
شناسه افزوده :	جامعة المصطفی ﷺ العالمية.
شناسه افزوده :	مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
	Almustafa International University/Almustafa
	International Translation and Publication center
رده بندی کنگره :	۱۳۹۶ ج۹-ش۹/۱/۱۹۶BP
رده بندی دیویی :	۲۹۷/۳۷۷
شماره کتابشناسی ملی :	۴۵۷۰۸۷۷

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

جهاد با اهل قبله، از منظر فقه اسلامی

مولف: محمد شیرین کار موحد

چاپ اول: ۱۳۹۶ ش / ۱۴۳۸ ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۱۱۵۰۰ ریال ● شمارگان: ۳۰۰ نسخه

مراکز پخش

- ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸
- تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۹ -۱۰۵ داخلی
- دورنگار: داخلی ۱۰۵ -۳۷۸۳۹۳۰۹ +۹۸ ۲۵
- ایران، قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶
- ایران، قم، ساختمان ناشران، طبقه سوم، پلاک ۳۰۸. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۴۲۴۰۲

📞 https://telegram.me/pub_almostafa
🌐 <http://www.buy-pub.miu.ac.ir/>

✉ miup@pub.miu.ac.ir
🌐 pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: مرتضی محمدعلی نژاد شانی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: محمدباقر شکری
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی
- صفحه‌آرا: علی عبادی فرد

جهاد با اهل قبله، از منظر فقه اسلامی

محمد شیرین کار موحد

مرکز بین المللی
ترجمه و نشر
المصطفی ﷺ

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی رحمته‌الله و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می‌باشد.

«جامعه المصطفی رحمته‌الله العالمیه» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی رحمته‌الله «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی رحمته‌الله» را تأسیس کرده است.

در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی رحمته‌الله

مقدمه پژوهشگاه

کجاندیشی و برداشت نادرست از اسلام که البته دارای سابقه‌ای طولانی است، با پدیدار گشتن دیگر بار خود در عصر حاضر و در قالب تکفیر و ترور، چهره‌ای خشن و خونریز از اسلام در افکار عمومی جهان ترسیم کرده است. اگر تا پیش از این در گوشه و کنار جامعه اسلامی عده‌ای به تکفیر و قتل برخی دیگر می‌پرداختند، امروزه و در عصر ارتباطات با سوء استفاده از شگردهای رسانه‌ای، اقدامات تروریستی تکفیری برخاسته از کجاندیشی دینی، به عنوان عقاید مسلمانان شناسانده و خاستگاه آن اسلام و آورنده آن حضرت محمد ﷺ معرفی می‌گردد. این کژتابی فکری، تکفیرگرایان را بدان‌جا سوق داده که آنان بسیاری از مسلمانان را کافر پنداشته و برای آنان حرمت و مصونیتی قائل نیستند. اینان عملاً کمر به قتل عام مسلمانان و قتال با اهل قبله بسته و سلاح جهاد را به سمت آنان نشانه می‌روند. حال آنکه در اسلام برخاسته از کتاب و سنت، هیچ محملی برای این تفکر یافت نمی‌شود و فقه اسلامی اساساً با آن مقابله می‌کند.

جامعة المصطفیٰ ﷺ العالمیه در راستای رسالت خود مبنی بر تبیین ابعاد حقیقی اسلام و عرضه آن در عرصه جهانی، با التفات به لزوم مقابله با پدیده

شوم تکفیر، پژوهش در خصوص «جهاد با اهل قبله از منظر فقه اسلامی» را ضروری یافته و به این مسئله پرداخته است. این مهم توسط فاضل ارجمند جناب آقای دکتر محمد شیرین کار موحد تألیف گشته و به سامان رسیده است. ضمن تشکر از تلاش علمی ایشان و سپاس از عنایت ریاست محترم پژوهشگاه المصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حجت الاسلام و المسلمین آقای دکتر حسین متقی، مدیر محترم گروه فقه و اصول حجت الاسلام و المسلمین آقای دکتر محسن ملک افضلی و ارزیاب علمی اثر حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای مهدی درگاهی و سایر عزیزانی که در این راه همکاری نموده‌اند این اثر را به جویندگان فرهنگ و اندیشه ناب اسلامی تقدیم می‌داریم. امید است این پژوهش در جامعه علمی و در میان فرهیختگان، سودمند واقع گشته و در روشنگری افکار عمومی مسلمانان و نیز غیر مسلمانان، ایفاگر سهمی در خور باشد.

پژوهشکده علوم اسلامی

پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فهرست

۱۱مقدمه
۱۷ کلیات و مفاهیم
۱۷ ایمان
۲۰ اسلام
۲۲ کفر
۲۴ بغی
۲۴ بدعت
۲۶ ارتداد
۲۷ جهاد
۲۸ ۱. حوزه معنانشناسی جهاد در قرآن
۳۱ ۲. جهاد در فقه
۳۳ ۳. انواع جهاد
۳۴ ۴. فرازهایی از سیره پیامبر ﷺ در جهاد
۳۴ الف) جنگ بدر و ایجاد حالت حرب توسط مشرکان
۳۷ ب) خیانت و عهدشکنی یهود، عامل برخورد پیامبر ﷺ با آنان
۳۹ ج) حساسیت پیامبر ﷺ و اقدامات پیش‌دستانه
۴۰ د) قتل اسرای بنی قریظه
۴۵ موارد جواز قتال با اهل قبله
۴۵ مبحث اول: بغی

۱. شرایط تحقق بغی ۴۶
۲. کیفیت برخورد با بغات ۴۸
- مبحث دوم: ارتداد ۵۶
۱. موارد اتفاق علما بر خروج از دین ۵۷
- (الف) انکار خدا و رسول ۵۷
- (ب) انکار ضروری دین ۵۸
- (ج) غلو ۶۳
۲. موارد اختلاف فقها بر خروج از دین ۶۳
- (الف) ترک نماز ۶۳
- (ب) خلق قرآن ۶۵
- (ج) مخالفت با حکم مورد اجماع فقها ۶۶
- (د) سب و لعن صحابه ۶۹
- اندیشه تکفیر و توسعه جهاد به سمت قتال با اهل قبله ۷۳
- مبحث اول: سرکردگان و سازمان‌های معروف ۷۴
۱. ابن تیمیه ۷۴
۲. محمد بن عبدالوهاب ۷۷
۳. سید قطب و جماعات اسلامی مصر ۸۱
۴. القاعده و داعش ۸۵
- مبحث دوم: تکفیر گسترده اهل قبله؛ مبانی و اصول ۸۸
۱. بیعت و خلافت ۸۹
۲. تکفیر متمردين از تکفیر ۹۱
۳. اخذ به لازمه مذهب و عدم توجه به تأویل ۹۲
۴. تمسک به آیات مطلق در باب جهاد و ادعای نسخ آیات مقید ۹۴
- اصل عدم جواز قتال با اهل قبله از منظر فقه اسلامی؛ نقد مبانی قتالیون ۹۷
- مبحث اول: آیات و روایات ۹۸
۱. آیات ۹۸
- (الف) قتل یک انسان مساوی با کشتار همه انسان‌ها ۹۹
- (ب) چهار پیامد سخت، دامنگیر قاتل ۹۹
- (ج) ممنوعیت تکفیر فردی که بر شما سلام کرده است (اظهار اسلام نموده) ۱۰۰

۱۰۳.....	د) توبه، اقامه نماز و ادای زکات موجب، حرمت جان و مال.....
۱۰۴.....	۲. روایات.....
۱۰۴.....	الف) تکفیرگر، خود بر لبه پرتگاه کفر.....
۱۰۵.....	ب) دستور به اکتفا به ظاهر و پرهیز از تفتیش عقاید.....
۱۰۷.....	ج) سهولت تدین به دین اسلام.....
۱۱۰.....	مبحث دوم: تأثیر شهادتین در اطلاق لفظ مسلمان (آراء فقها).....
۱۱۱.....	۱. مذهب حنفی.....
۱۲۱.....	۲. مذهب مالکی.....
۱۲۷.....	۳. مذهب شافعی.....
۱۳۵.....	۴. مذهب حنبلی.....
۱۳۹.....	۵. مذهب شیعه.....
۱۴۸.....	مبحث سوم: فلسفه تشریح جهاد؛ درء الحرابه.....
۱۴۸.....	۱. رفع فتنه؛ قتل کفار یا دفع محاربه.....
۱۵۶.....	۲. تخصیص و تقیید آیات عام و مطلق.....
۱۶۵.....	۳. اصالت صلح و روابط دوستانه با غیر مقاتلان.....
۱۶۹.....	مبحث چهارم: ضوابط تکفیر، بیعت و تأویل.....
۱۶۹.....	۱. ضوابط تکفیر.....
۱۷۴.....	۲. بیعت.....
۱۷۷.....	۳. تأویل.....
۱۸۱.....	کتابنامه.....

مقدمه

بیان مسئله

جهاد و قتال از جمله موضوعاتی است که تاریخ اسلام به طور مستمر، خود را به صورت عینی و میدانی درگیر با آن می‌بیند. اصل و جوب جهاد در اسلام مسئله‌ای تردیدناپذیر بوده و جزء فروع دین به‌شمار می‌رود. لکن از آنجا که پای جان، مال و ناموس انسان‌ها در میان است، تعیین حدود و جوانب آن بسیار ضروری به نظر می‌رسد. چه اینکه تلقی نادرست از فلسفه جهاد و یا کج‌فهمی در برخی ابعاد این مسئله، ممکن است موجب قتل و خونریزی شده و فجایع جبران‌ناپذیری را به بار آورد.

از نظرگاه دانشوران فقه و تفسیر، هدف از جهاد، دفاع از مسلمانان و سرزمین‌های اسلامی، حمایت از دعوت و در نگاهی گسترده‌تر، محو کفر قلمداد شده و در آثار فقهی، کفار و مشرکان به عنوان گروه هدف برای جهاد دانسته شده‌اند. گرچه قتال با سرکشانی که بر ضد امام و حاکم اسلامی شوریده‌اند نیز با عنوان قتال با اهل بغی مطرح شده است.

در دهه‌ها و به ویژه در سالیان اخیر، شاهد مسلمان‌کشی به‌دست برخی

دیگر از هم‌کیشان خود هستیم. پدیده‌ای که می‌توان رد پای آن را در قرن‌ها قبل جست‌وجو کرد، اما در دهه اخیر به شکل بسیار فزاینده و سازمان یافته در حال گسترش است و سوگمندان تیغ آن حرمت سایر مسلمانات اسلامی را نیز دریده و خود را در قالب جهاد نکاح، ازدواج با محارم و... نمایانده است.

علی‌رغم آنکه بسیاری از علمای مذاهب اسلامی اقرار به شهادتین را دلیل بر اسلام دانسته و جهاد با اهل قبله را حرام می‌دانند، اما تکفیریان چنین اعتقادی ندارند.^۱ بر اساس پنداشته‌های اینان بسیاری از مسلمانان، بدعت‌گذار شمرده شده و در نتیجه کافر و مهدورالدم تلقی گشته و جهاد با آنان واجب است. روشن است چنین نگرشی نتایج اسفباری را به همراه خواهد داشت. چنانکه تا کنون واقعیات جهان اسلام نیز همین را نشان می‌دهد.

حال در شرایطی که مسلمانان استراتژی معینی را برای مقابله با دشمن بیرونی تعریف نکرده باشند، حماس و غیرت دینی جوانان توسط گروه‌های افراطی و تندرو مورد سوء استفاده و دستبرد قرار گرفته و به بیراهه می‌رود. نخستین پیامد آن، تحلیل نیرو و انرژی مسلمانان و خودزنی آنان است. چنانکه پیامد دیگر آن معرفی چهره‌ای خشن و به دور از ترحم و عطف از مسلمانان خواهد بود؛ کسانی که حتی نسبت به برادران دینی خود رحمی روا نداشته و آنان را با خونسردی از دم تیغ می‌گذرانند.

در چنین شرایطی طبیعتاً این سؤال به ذهن می‌آید که آیا اساساً اسلام اصیل، این اندیشه را بر می‌تابد یا در نقطه مقابل آن قرار دارد؟ به این منظور ضروری

۱. در ادامه بحث به ادله و اسناد این مسئله پرداخته می‌شود.

است فقه اسلامی به عنوان خاستگاه پاسخ به چنین سؤالاتی بررسی شود. بر این اساس سؤالاتی که این پژوهش به آن پاسخ می‌دهد از این قرار است:

سؤال اصلی: دیدگاه فقهای اسلامی درباره جهاد با اهل قبله چیست؟
سؤالات فرعی: مسلمان و کافر از منظر قتالی مسلکان و فقهای اسلامی چگونه تعریف می‌شوند؟

- چه عناصری موجب حرمت و مصونیت جان، مال و ناموس مسلمانان می‌گردد؟
- جهاد با چه کسانی واجب و با چه گروه‌هایی حرام است؟
به نظر می‌رسد گروه‌های قتالی در حلال دانستن قتال، پا به عرصه‌ای گذارده‌اند که فقه اسلامی تا کنون آن را مجاز نشمرده است. اساساً اگر ثابت گردد که رویکرد قاطبه فقها، در تقابل و تضاد با «مسلک تکفیر و قتال با اهل قبله» قرار دارد، در این صورت تکفیر به عنوان تافته‌ای جدا بافته و تهی از حقیقت تلقی خواهد شد. چه اینکه جهاد با اهل قبله در فقه اسلامی مواردی محدود و مشخص دارد و احتیاط فقها در مسئله خون مسلمانان کاملاً مشهود است. حال آنکه پنداره تکفیر و قتال، دامنه کشتار و خونریزی را گسترش داده و حتی در مواردی - چنان‌که اشاره خواهد شد - عملاً این نکته را تداعی می‌کند که اهالی قتال و تکفیر، نه تنها حرمت قتال با اهل قبله را به عنوان یک اصل قبول ندارند، بلکه با توجه به مسلک پیشنهادی آنان، خون مسلمان مصونیتی ندارد مگر آنکه با مبانی آنان مطابق باشد.

ضرورت بحث

همانگونه که اشاره شد، پژوهش در این باب از چند جهت لازم به نظر می‌رسد:
۱. اهالی تکفیر و مدعیان جهاد اسلامی، با سوء استفاده از کم اطلاعی

توده مسلمانان و با عناوین مقدس به فعالیت‌های افراطی و خشونت‌بار دست می‌یازند. بدیهی است در چنین شرایطی مراکز علمی پژوهشی باید عرصه لازم را برای خیزش‌ها و پویش‌های علمی اعتقادی فراهم ساخته تا از این رهگذر اسلام ناب محمدی در تمام ابعاد خود، به بهترین وجه معرفی گردد. جامعة المصطفی العالمیه در راستای این هدف خطیر و با توجه به سیاست‌های کلان خود مبنی بر تولید پژوهش‌های علمی و در عین حال کاربردی می‌تواند نقش بسزایی در این زمینه ایفا کند. بر این اساس به نظر می‌رسد موضوع جهاد با اهل قبله از منظر فقه اسلامی، اولویت دارد.

۲. از سوی دیگر تکفیر موجب ظرفیت‌سوزی در دنیای اسلام گشته و به جای جهاد با اهل فتنه، جهاد با اهل قبله را مطرح می‌کند. در حالی که بر اساس آیات قرآن، دشمن‌ترین گروه‌ها نسبت به مسلمانان، یهوداند: ﴿لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ﴾^۱

۳. علاوه بر آنکه تکفیر و جهاد با مسلمانان تا کنون تنها در عراق و سوریه صدها هزار کشته و مجروح بر جای گذاشته و سبب آوارگی میلیون‌ها مسلمان گشته است.

بنابراین ضروری است پژوهشگران ضمن توصیف مبانی تکفیر، پنداره‌های صاحبان این مسلک را که در نهایت منجر به جهاد با اهل قبله می‌گردد، بازخوانی کرده و پس از عرضه به قرآن و سنت، آن را با آراء دانشوران فقه تطبیق دهند تا از این رهگذر مشخص گردد آیا جهاد با مسلمان اساساً چه مبنا و معیاری دارد.

۱. مائده، آیه ۸۲.

همچنین از آنجا که تعداد زیادی از تکفیریان را جوانان دارای روحیه مبارزه تشکیل می‌دهند، روشنگری و ارائه حقیقت می‌تواند راه صحیحی را فراروی آنان قرار داده و آنان را از ورطه برادرکشی برهاند.

از این رو بررسی آراء علمای اسلام درباره مقوله تکفیر، به ویژه جهاد با اهل قبله ضرورتی دو چندان می‌یابد.

دورنمای بحث

بنابراین پس از تبیین مفاهیمی چون ایمان، اسلام، کفر، ارتداد و جهاد، به تبیین موارد جواز جهاد با اهل قبله می‌پردازیم. آن‌گاه اندیشه تکفیر و قتال و توسعه این مفهوم به سوی قتال با اهل قبله و کشتار مسلمانان ارائه می‌گردد. در ادامه، قتال با اهل قبله از منظر گروه‌های تکفیری قتالی را که دایره آن بسیار گسترده‌تر از موارد جواز است، بررسی می‌کنیم تا جایگاه این اندیشه در فقه اسلامی روشن گردد.

پس از آن در قالب تأسیس اصل عدم جواز جهاد با اهل قبله، مبانی قتالی‌ها را نقد و بررسی می‌کنیم. در این باره، ابتدا ادله قرآنی و روایی را بررسی نموده و تأثیر اقرار به شهادتین در اطلاق لفظ مسلمان بر افراد را در کلام فقها به تصویر می‌کشیم و در ادامه با اشاره به فلسفه تشریح جهاد در اسلام، کج اندیشی قتالیون را در برداشت از آیات جهاد به اثبات می‌رسانیم.

در پایان لازم است تلاش‌های جامعه المصطفی العالمیه (خصوصاً پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی) در زمینه تبیین و تبلیغ اسلام ناب در عرصه بین‌الملل و دغدغه این نهاد نسبت به معرفی راستین چهره حضرت مصطفی ﷺ را ارج نهم. از

ریاست پژوهشگاه المصطفی جناب حجه الاسلام و المسلمین دکتر حسین متقی و نیز ریاست پژوهشکده علوم اسلامی جناب حجة الاسلام و المسلمین دکتر عزالدین رضائزاد تشکر و قدردانی می‌کنم. همچنین از مدیر گروه فقه و اصول جناب حجة الاسلام و المسلمین دکتر ملک افضلی که نظارت علمی این اثر را نیز بر عهده داشتند و با ارشادات و راهنمایی‌های خود راهگشای بنده در این امر بودند بسیار سپاسگزارم و برایشان آرزوی حیاتی طیبه دارم. از مسئولان و دست اندرکاران این پروژه نیز که مساعدت ویژه داشته‌اند سپاسگزاری می‌نمایم.